

duran bu kimseler yılda doksan iki gün sü-
reyle oruç tutarlar. Bunun yanında Şeyh
Adî Türebisi'nin hizmetini yerine getiren
köçekler, çavuşlar ve ferrâşlar vardır. Mü-
ridler ise Yezîdîler'in halk tabakasıdır.

Yezîdîlik'te fasulye, marul, bakla, laha-
na ve balık, geyik, domuz ve horoz eti ha-
ramdır. Melek Tâvus'un rengi olan mavi
renkli elbise giymek de yasaktır. Bıyık kes-
mek günahıdır. Yılan, akrep, boğa gibi hay-
vanlar kutsal sayılır. Şeytan, mel'un, lâ-
net gibi kelimeler Melek Tâvus'u ima et-
tiği düşüncesiyle telaffuz edilmez. Beyaz,
siyah, kırmızı, yeşil ve kahverengi gibi renk-
ler kutsal kabul edildiğinden daha çok bu
renklerde elbiseler giyilir. Genellikle köyler-
de yaşayan, gerekmedikçe şehirlerde yer-
leşmeyen Yezîdîler günümüzde İran'ın çe-
şitli yerlerinde, Ermenistan'da Tiflis ve Eri-
van ile Gürcistan'da Batum'un köylerinde,
Irak'ta Sincar dağlarında, Türkiye'de Bat-
man, Nusaybin, Siirt'in Beşiri ve Kurtalan
ilçeleriyle Hakkâri'nin dağlık bölgelerinde
yaşamaktadır. Son zamanlarda terör yü-
zünden Güneydoğu Anadolu'dan çok sa-
yıda Yezîdî, Batı ülkelerine iltica etmiştir.
Toplam Yezîdî nüfusu 300-400.000 kadar
tahmin edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sem'ânî, *el-Ensâb*, XIII, 499-506; Ebû'l-Ferec,
Târîh, II, 595; İbnü'l-Fuvâtî, *el-Havâdisü'l-câ-
mi'a* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûf – İmâd Abdüsse-
lâm Raûf), Beyrut 1997, s. 315; Takıyyüddin İbn
Teymiyye, *Mecmû'atü'r-resâ'il*, Kahire 1323, I,
262-317; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IV, 65-80;
Hayyâtzâde M. Zühri, *el-Feridetü's-seniyye fi be-
yânî akâidil-Yezidiyye*, İÜ Ktp., TY, nr. 9369,
vr. 8°-14°; Ahmed Teymur Paşa, *el-Yezidiyye*, Ka-
hire 1352; Abbas el-Azzâvî, *Târîhu'l-Yezidiyye ve
aşlû 'akîdetihim*, Bağdad 1354/1935; M. S. Me-
nant, *Les Yézidiz: Episodes de l'histoire des ado-
rateurs du diable*, Paris 1892, s. 52; Osman Tu-
ran, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstan-
bul 1993, s. 228-230; J. S. Guest, *Yezidilerin Ta-
rihi* (trc. İbrahim Bingöl), İstanbul 2001; Erol Se-
ver, *Yezidilik ve Yezidilerin Kökeni*, İstanbul 2006;
Mehmet Sait Çakar, *Yezidilik: Tarih ve Metinler*,
Ankara 2007; Tanıl Yaşar, *Yezidilik*, İstanbul 2008;
I. Joseph, "Yezidi Texts", *The American Journal
of Semitic Languages and Literatures*, XXV/2,
Chicago 1909, s. 118-156; A. Mingana, "Dewil-
Worshippers: Their and Their Sacred Books",
JRAS (1916), s. 505-526; Mehmed Şerefeddin,
"Yezidiler", *DİFM*, I/3 (1926), s. 1-29; I/4 (1926),
s. 273-275; K. Avvâd, "el-Merâci' 'ani'l-Yezidiy-
ye", *Machriq*, LXIII, London 1969, s. 673-732;
M. Ahmed Dehmân, "Nâfize tüplü 'alâ târihi'l-
Yezidiyye", *MMLADm*, XLIV/3 (1969), s. 596-
602; Th. Menzel, "Yezidiler", *IA*, XIII, 415-423;
a.mlf., "Kitâb al-Djilwa", *EI²* (İng.), V, 208-210;
a.mlf., "Yazidi", *Shorter Encyclopaedia of Islam*,
Leiden 1953, s. 641-645; P. G. Kreyenbroek, "Ya-
zidi", *EI²* (İng.), XI, 313-316; Süleyman Uludağ,
"Adeviyye", *DİA*, I, 374; a.mlf., "Adî b. Müsâ-
fir", a.e., I, 381.

AHMET TAŞÇIN

YIL

Dünyanın güneş,
ayın dünya etrafındaki
bir dolanımını
ifade eden kavram
(bk. TAKVİM).

YILAN

Çok uzun yaşaması, genellikle normal
yolla ölmemesi ve kendini yenileme (yılda
iki defa kabuk değiştirme, düşen veya kopan
organlarını yenileyebilme) özelliğinden dola-
yı eski dönemlerden beri insanlar yılanla-
rın doğa üstü güce sahip olduğunu düşün-
müşlerdir (Arapça'da yılan "uzun yaşa-
yan" mânasında hayye kelimesiyle karşı-
lanır, uzun ömürlü kişilere de mecazen
hayye denir, bk. *Lisânü'l-'Arab*, "hyy"
md.; *Tâcü'l-'arûs*, "hyy" md.). Bu özellik-
leri yanında yerde kayarak hızlı hareket
etmesi, bazı türlerinin zehirli oluşu sebe-
biyle hem sinsi tabiatlı ve tehlikeli hem de
gizemli kabul edilen yılanla ilgili karşıt an-
layışlar ortaya çıkmış, bu hayvan bir yan-
dan hayat ve kutsallıkla, diğer yandan ölüm
ve kötülükle ilişkilendirilmiştir. Zerdüşti-
lik (Mecûsilik) gibi bazı dinlerce lânetlenir-
ken Orta ve Güney Amerika ile Güney Af-
rika'nın yerli toplumlarında, Sumer, eski
Mısır, eski Arap, eski Yunan ve Roma ile
Gnostik Hristiyanlık, Hinduizm ve Budizm
gibi dinlerde ve toplumlarda yılanı saygı
gösterilmiş, hatta tapınılmıştır. Fakat bu
kültürlerde de yılanla ilgili birbirine zıt te-
lakkiler yan yana yer almıştır.

Yılan çoğu mitolojide su ve toprakla, ay-
nı zamanda gök ve yer altı âlemiyle ilişki-
lendirilmiştir. Muhtemelen belli dönem-
lerde deri değiştirerek yenilenmesi ve su
kaynaklarına yakın yerlerde yaşamasın-
dan dolayı ayın işaretlerinden ve görünüm-
lerinden sayılan yılan (ayın gölgesinden
sıyrılması ile yılanın derisinden sıyrılması
arasındaki benzerlik) birçok kültürde bir
ay gücü olarak verimliliği ve doğurganlı-
ğı, ölümsüzlüğü ve yeniden doğuşu, bilgi-
yi / hikmeti temsil etmektedir (ayrıca bk.
SU). Bilhassa Güneydoğu Asya (Hint ve Çin)
ve Okyanusya kültürlerinde yılanın yağ-
mur üzerindeki etkisi sayesinde hem ve-
rimliliği ve doğurganlığı hem de yıkımı ve
ölümü kontrol ettiğine inanılmakta ve yı-
lana tapınma merasimleri icra edilmekte-
dir. Eski Mezopotamya'da da evrensel be-
reketi sağlayan tanrıçaların âyinlerinde ve
tasvirlerinde yılan motifi bulunmaktadır.

Bu tanrıçalar aynı zamanda cenaze ilâhe-
leri kabul edildiğinden yılanlar ölümlerin ruh-
larına giren bir ölüm hayvanı ve kabile ata-
sı haline gelmiştir (Eliade, s. 169). Yılan, ye-
nilenme sembolizmine paralel olarak özel-
likle gnostik kùltlerin cemaate katılım âyin-
lerinde yer almıştır. Yine çeşitli kùltürler-
de (Mezopotamya, eski İran ve eski Yunan)
ve Tevrat'ta geçen Aden Bahçesi hikâyesi-
ne (Tekvîn, 2-3. bablar) benzer şekilde yı-
lanın tanrılar tarafından insana bahşedi-
len ölümsüzlüğü çaldığına dair efsaneler
anlatılmıştır. Ancak bütün bu efsanelerin,
yılanın ya da bir deniz canavarının kutsal
su veya ölümsüzlük kaynağına (hayat / al-
tın elma ağacı, gençlik pınarı, ölümsüz-
lük suyu / bitkisi, yer hazineleri vb.) bek-
çilik ettiği şeklindeki ilkel bir efsaneden
kaynaklandığı ileri sürülmüştür (a.g.e., s.
164-165).

Ayla bağlantısına paralel olarak yılan ka-
dınla ve cinsellikle de ilişkilendirilmiştir (fal-
lik sembol). Yılanın regl dönemlerini yö-
nettiğine inanılmış, Pers ve yahudi (Rab-
bânî) geleneklerinde ilk kadının yılan tara-
fından ayartıldıktan hemen sonra âdet gör-
meye başladığına yönelik efsaneler yer al-
mıştır. Ayrıca eski Yunanlılar ve Romalılar
arasında yaygın bir inanç olarak erkek ve-
ya yılan şekline giren ayın kadınlarla çift-
leştiğine inanılmış, yarı-tanrı konumunda-
ki Grek kahramanlarının annelerinin yılan-
la çiftleşmesinden dünyaya geldiği kabul
edilmiştir. Benzer bir inanış kahraman-
ların soyunu ejderhalara dayandıran Çin,
Avustralya ve Endonezya mitolojilerinde
de mevcuttur. Antik dünyada bâkire do-
ğum mitlerinde kadınların yılan tarafın-
dan döllenmesine dair referans bu inancın
uzantısıdır.

Yılan aynı zamanda çoğu mitolojide ge-
nelde kaos / kötülük ilkesi şeklinde-
yaratılışla ilişkilendirilmiş, kendisinden dünya-
nın ve insanların yaratıldığı ilk varlık ola-
rak kabul edilmiştir. Mezopotamya mitolo-
jilerinde suda yaşayan ejderha motifi dün-
yanın yaratılmasından önce var olan bö-
lünmemiş birliği (kaos) temsil etmekte-
dir. Sumerler'in boynuzlu yılan biçiminde
sembolize edilen yer altı tanrısı Ningişzi-
da, içinden hayatın çıktığı ve tekrar ona
döndüğü sudan meydana gelen boşluğun
ilk örneğidir (arketip). Bâbil yaratılış hikâ-
yesine göre Tanrı Marduk ejderha şeklin-
deki su canavarı Tiamat'ı yendikten sonra
onun vücudundan göğü ve yeri yaratmış-
tır. Aynı mücadele Ken'an inancında Tan-
rı Baal ile deniz yılanı Lotan / Yam arasın-
da geçmektedir. Tanrının sulara yaşayan
yılan veya ejderha biçimli kaos canavarını

YILAN

Bergama
Asklepionu
girişindeki
yılan
tasvirli
sunak

(Leviyatan / Rahav) yenmesi temasına Eski Ahid'de de rastlanmaktadır (İşaya, 27/1; 51/9; Mezmurlar, 74/12-14; Tekvîn, 1/1-2). Benzer şekilde bir Hint efsanesine göre yaratılış, Tanrı İndra'nın kaosu temsil eden ve hayatın sularını ele geçiren su ejderhası Vritra'ya karşı zaferiyle gerçekleşmiştir. Hitit mitolojisinde de gök tanrısı Teşup ile su ejderhası İlluyanka arasında cereyan eden kozmik bir savaş teması yer almaktadır. Kuzey Sumatra yerlilerinde de rastlanan bir Batı Afrika efsanesine göre hem ay hem güneşle özdeşleştirilen yaratıcı-ana her şeyi, hareketin ilkesi olan gök kuşağı yılanının ağzında veya sırtında yeryüzünü dolaşarak yaratmış, bütün yeryüzü yaratıldıktan sonra yılanın, dünyayı dengede tutmak üzere kuyruğunu ağzına alarak dünyayı çevreleyen bir çember haline gelmesini istemiştir. Bu inanca göre dünyanın sonu yılanın kuyruğunu tamamen yutmasıyla gerçekleşecektir. Kuyruğunu ağzına alıp çember oluşturan yılan motifi (uroboros) sonsuzluğun ve yeniden doğumun sembolü olarak eski Mısır, Germen ve eski Yunan geleneklerinde de mevcuttur. Ofitler, Naasenler gibi gnostik hristiyan çevrelerinde de aynı sembolizm bulunmaktadır. İlk tanrıların (Amun, Atum, Neith vb.) yılan şeklinde tasvir edildiği eski Mısır'a ait bir yaratılış efsanesinde koç başlı yılan Khonsu'nun kozmik yumurtayı dölediğinden bahsedilmektedir. Eski Yunan'a ait benzer bir yaratılış efsanesinde de güvercin biçimli Tanrıça Erinoma kendi oluşturduğu yılan Ofion'la çiftleştikten sonra dünya yumurtasını meydana getirmiş, daha sonra Ofion'a bu yumurtanın etrafında çember halinde kuluçkaya yatmasını söylemiş, bunun sonucunda yumurtadan güneş, ay, yıldızlar ve bütün canlılarla birlikte yeryüzü meydana gelmiştir. Ancak yılanın kibir-

lenmesi üzerine tanrıça onu ceza olarak yer altına göndermiştir (düşmüş / günahkâr melek şeytan karakteriyle benzerlik). Bazı efsanelerde ise yılanın kendisi yaratıcı tanrı veya tanrıça konumuna çıkarılmıştır (Fiji yerlilerinin yılan tanrısı Ndengei, eski Ken'anlı toplumların dişi yılanı Aşera / İştar gibi). Avustralya yerlileri arasında da gök kuşağı ile irtibatlandırılan, kâinatı şekillendirdiği veya ayakta tuttuğu kabul edilen kozmik yılan inancı mevcuttur. Kimi yerli topluluklar ise (Guatemala, Avustralya, Togo) bizzat yılanın soyundan geldiklerini kabul etmiştir.

Zehirin aynı zamanda panzehir gibi kullanılması ve hayat vermesi dolayısıyla yılan Sumer, eski Mısır, eski Yunan ve eski Türk kültürlerinde şifa verici özelliğe sahip kabul edilmiştir. Yılan yerin altından, hayat ağacının köklerinden yeryüzüne çıkan ve ona ait bütün sırları bilen bir varlık olarak daima hayat ağacı ile özdeşleştirilmiştir. Yılanın yaşama ve sağlığa ait fonksiyonu hayat ağacı ile bu ilişkisinden kaynaklanır. Eski Mısır'da ülkenin en önemli sağlık merkezi Teb şehrinin (Türkçe'deki tıp kelimesi buradan gelmektedir) totemi yılanı. Eski Yunan'da tıp tanrısı Asklepius önceleri yılan biçiminde, sonraları hayat ağacının stilize formu olan asâya sarılmış bir veya iki yılan eşliğinde tasvir edilmiş, onun adına kurulan üç meşhur tedavi merkezinde (Epidaurus, Pergamum / Bergama, İstanköy / Kos adası) kutsal yılanlar bulundurulmuştur. Günümüzde hekimliğin sembolü olan ve ilk örneğini Sumer'de bulan çift yılanlı asâ motifi tanrıların ve insanların koruyucusu ve kılavuzu kabul edilen, İslâm geleneğinde de İdrîs peygamberle özdeşleştirilen Grek Tanrısı Hermes'in beraberinde taşıdığı bir semboldür. Asâ gücü ve hayat ağacını, yılan ise gençliği ve yenilenmeyi, aynı zamanda hayat ağacının koruyuculuğunu temsil etmektedir. Yahudi ve İslâm geleneklerinde Hz. Mûsâ ile bağlantılı olarak mûcizevi şekilde yılan dönüşen, aynı zamanda sular üzerinde etkili olan asâ motifi yer almaktadır (Çıkış, 7/8-21; el-A'râf

7/107, 117; Tâhâ 20/20; eş-Şuarâ 26/32; en-Neml 27/10).

Yılan ile ölüm ve ruhlar arasında kurulan ilişki bağlamında Afrika ve bilhassa Madagaskar'ın, Güneydoğu Asya ve Okyanusya'nın bazı kabilelerinde ataların öldükten sonra yılanı dönüştüğüne ve yılan bedeninde yaşadığına inanılmıştır. Avustralya yerlilerinde (Aborjinler) ise ay kabile atası olarak görülmüş, toteminin de yılan olduğu kabul edilmiştir. Ruhun -ölüm veya rüya anında- bedeni yılan biçiminde terkettiği şeklindeki inanca paralel şekilde ölü ataların ruhlarının yılanlara yerleştiği ve kendi nesillerinden gelenlerin evlerini koruduğuna yönelik inançlar Avrupa toplumlarında da (İskandinav, Slav, Akdeniz vb.) mevcuttur. Özellikle antik dönemde mâbedleri, mezarları ve evleri koruduğuna inanılan yılanların Avrupa'da sütle beslediklerinde eve sağlık, bolluk ve uğur getirdiklerine inanılmıştır. Çeşitli geleneklerde yılan / ejderha motifi ilâhî gücün ve siyasî hâkimiyetin sembolü olarak da kullanılmıştır. Mısır güneş tanrısı Re'nin alnındaki yılan motifi düşmanlarını ortadan kaldırma özelliğine sahipken firavunların kraliyet sembolü şeklinde alınlarına taktıkları engerek yılanı motifi de onların hâkimiyetinin işareti kabul edilmiştir. Eski Mezopotamya mühürlerinde yer alan boynuzlu yılan motifi ve Çin'de imparatorluk sembolü olan ejderha tasviri de benzer bir işlev görmüştür.

Yılanın ölü ruhlarla ve yer altı âlemiyle bağlantısına paralel bir diğer vasfı da kehanetin, sırların ve hikmetin sembolü oluşudur. Yahudiler arasında ve eski Mısır'da kehanetle ilişkilendirilen yılan, Çin ve Hint inançlarında da hikmetin sahibi ve sonsuzluk suyunun / yerin hazinelerinin koruyucusu kabul edilmiştir. Budist mitolojisine göre Buda, hikmet metinlerini (Prajnaparamita) koruma görevini büyük yılan krallara (Naga) vermiş, bu gelenekte yılanlar, diğer bazı hayvanların yanı sıra Budist doktrin aktarımında aracı vazifesi görmüştür. Şaman geleneğinde yılan eti yendiğinde gelecekle ilgili bilgiye,

Çankırı
Şifâhânesi'nde
(Taşmescid)
yılan tasvirli
kabartma
taş süsleme

Şehzade Mehmed'in sünnet şenliğinde yılanlı sütunun önünde yılanın gösterisini tasvir eden minyatür (Seyyid Lokmân, *Surnâme*, TSMK, Hazine, nr. 1344, vr. 104*)

özellikle kuş diline vâkıf olunacağına inanılmıştır. Buna karşılık yahudi ve hristiyan geleneklerinde, Eski Ahid'de yer alan Aden Bahçesi hikâyesinden hareketle (Tekvîn, 2-3. bablar) insanın yılanın yönlendirmesiyle elde ettiği bilginin onun cennetten düşüşüne yol açan yanıltıcı bilgi (cinsellik) olduğu kabul edilmiştir. Bu geleneklerde yılan fiziksel anlamda zehirli ve tehlikeli, sembolik olarak da kurnaz ve ayartıcı bir yaratık diye görülmüş, bilhassa hristiyan inancında bütün kötülüklerin kaynağı kabul edilen şeytanla ilişkilendirilmiştir (Hezekiel, 29/3-5; İşaya, 27/1; Mezmurlar, 140/4; Vahiy, 12/7-9; 17/8; 20/2; Shabbath, 55^b, 62^b, 63^a, 121^b, 146^a; "bilge yılan" motifi için bk. Matta, 10/16; yılan-şeytan-kadın bağlantısı ve bilgi-cinsellik ilişkisi için ayrıca bk. Pagels, s. 27-30; Gürkan, sy. 9 [2003], s. 27-30). İslâm geleneğinde de izleri görülen söz konusu anlayışta, yılanları kötülüğün ilkesi Ehrimen'in yarattığı kötü güçlerle irtibatlandıran Zerdüş inancının etkisi olduğu kabul edilmektedir. Tevrat'ta Mûsâ peygamberin yılanı dönuşen asâsı dışında Tanrı'nın çölde İsrâilîoğulları'nın üzerine ceza olarak zehirli yılanlar gönderdiğinden, bu yılanlardan korunmak için yine Tanrı'nın emriyle Hz. Mûsâ'nın bronzdan bir yılan heykeli yapıp bir direğe (Nehuştan) astığından ve bu dire-

ğe sonraki dönemlerde takdime sunulduğundan bahsedilmektedir (Sayılar, 21/4-9; II. Krallar, 18/4). Bronzdan yılanın asılı olduğu bu direk hristiyan geleneğinde İsa'nın çarmıha gerilişinin sembolü (tıpkı derisinden soyunan yılan gibi çarmıhta tabii beden ölüp mânevî bedenine ortaya çıkması) şeklinde yorumlanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de yılan motifi sadece Hz. Mûsâ'nın asâsı bağlamında yer almıştır. Bununla birlikte eski Arap dininde var olan ay kültüyle bağlantılı yılan tapınmasına (Ved) karşılık İslâm geleneğinde yılan genellikle zararlı bir hayvan kabul edilmiş; cinlerin, sürüngenlerin ve özellikle yılanın kılığına girdiğine inanılmış, hatta yılanlar bir cin sınıfı olarak görülmüştür (Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 14; Tirmizî, "Şayd", 15; Müslim, "Selâm", 139; Ebû Dâvûd, "Edeb", 173; Demîrî, I, 288; Mundkur, LXX/3-4 [1984], s. 217-224; cennetten düşüş kıssası üzerine yapılan tefsirlerde ortaya konan iblis-yılan bağlantısı için ayrıca bk. Taberî, I, 561-562). Çeşitli hadislerde Resûl-i Ekrem'in yılanların öldürülmesini emrettiği, ev yılanlarına ise zarar verilmemesini tembihlediği nakledilmektedir (Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 14; Ebû Dâvûd, "Edeb", 173).

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Câmi'ü'l-beyân* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), Kahire 2001, I, 561-562; X, 343-346; Demîrî, *Hayâtü'l-hayevân*, I, 288-294, 391-405; J. Campbell, *The Masks of God: Occidental Mythology*, London 1965, s. 9-41; a.mlf., *The Masks of God: Creative Mythology*, New York 1991, s. 120, 151-155; E. Pagels, *Adam, Eve and the Serpent*, London 1988; M. Eliade, *Patterns in Comparative Religion* (trc. R. Sheed), London 1993, s. 163-171; Fuat Yöndemli, *Tarih Öncesinden Günümüze Yılan*, Ankara 2004; G. Pinch, *Egyptian Myth: A Very Short Introduction*, Oxford 2004, s. 52; A. Bingham, *South and Meso-American Mythology: A to Z*, New York 2004, s. 42, 94; N. Frye – J. McPherson, *Biblical and Classical Myths: The Mythological Framework of Western Culture*, Toronto-London 2004, s. 41, 78-79, 94, 144; L. Yang – D. An, *Handbook of Chinese Mythology*, Oxford 2005, s. 100-104; *A Communion of Subjects: Animals in Religion, Science and Ethics* (ed. P. Waldau – K. Patton), New York 2006, s. 222-224; *U.X.L. Encyclopedia of World Mythology I-V*, New York 2009, s. 929-935; D. A. Leeming, *Creation Myths of the World: An Encyclopedia*, Oxford 2010, s. 11, 55, 100, 129, 282; B. Mundkur, "Hayya in Islamic Thought", *MW*, LXX/3-4 (1984), s. 213-225; Salime Leyla Gürkan, "Yahudi ve İslâm Kutsal Metinlerinde İnsan'ın Yaratılışı ve Cennet'ten Düşüş", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 9, İstanbul 2003, s. 1-48; J. Ruska, "Hayya", *El²* (İng.), III, 334-335; N. W. Thomas, "Animals (Serpent)", *ERE*, I, 525-526; M. Lurker, "Snakes", *Encyclopedia of Religion* (ed. L. Jones), Detroit 2005, XII, 8456-8460.

SALİME LEYLA GÜRKAN

YILDIRIM BAYEZİD

(bk. BAYEZİD I).

YILDIRIM BAYEZİD KÜLLİYESİ

Bolu'nun

Mudurnu ilçesinde

XIV. yüzyılın son çeyreğinde
inşa edilen külliye.

Cami, medrese ve çifte hamamdan meydana gelen külliyenin bânisi Yıldırım Bayezid'dir. Mudurnu'nun en büyük eserlerinden olan cami halk arasında Büyük Cami adıyla bilinir. Yıldırım Bayezid'in şehzadeliği döneminde bir çifte hamam ve medrese ile birlikte inşa edilen caminin kitâbesi bulunmamaktadır. Yakınındaki hamamın 784 (1382) tarihli kitâbesinden ve taş işlenmiş vakfiyesinden caminin hamamla aynı tarihlerde veya az önce yapıldığı anlaşılmaktadır. Yıldırım Bayezid Camii, Osmanlı mimarisinde tek kubbeli plan şemasının yalın biçimde uygulandığı en erken örneklerden biridir. Camiye Kavak ve Semdören köyleri, yine caminin tamiri ve görevlileri için çeşitli yerlerde birçok arazi ve para vakfedilmiştir. Çeşitli zamanlarda onarım geçiren cami (1776, 1839, 1900) bugünkü görünümünü 1956 yılındaki tamirde almıştır.

Cami, ana mekânın kubbe ile örtüldüğü ve önünde her biri kubbeli üç bölümlü son cemaat yerinin bulunduğu bir plan gösterir. Tamamen moloz taştan inşa edilen yapının cümle kapısı mermerden büyük bir dikdörtgenin çevrelediği bir niş içindedir. 19,65 m. çapındaki kubbe yüksek bir kasnak üzerine oturmuş, kubbe geçişleri tromplarla sağlanmıştır. Osmanlı mimarisinin ilk devirlerinden itibaren uygulanmaya başlanan büyük kubbenin ta-

Yıldırım Bayezid Camii – Mudurnu / Bolu

